

ANNA KAPAŁA

Ubezpieczenie społeczne rolników prowadzących agroturystykę w prawie włoskim

1. Przedmiotem rozważań są określone w prawie włoskim zasady podlegania rolników prowadzących działalność agroturystyczną obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu. Przez ubezpieczenie społeczne zgodnie z art. 38 Konstytucji Włoch rozumie się „zabezpieczenie na wypadek choroby, inwalidztwa, wypadków, starości i przymusowego bezrobocia”¹. Opierając się na przepisie konstytucyjnym, w doktrynie sformułowano definicję, że prawo ubezpieczeń społecznych jest częścią porządku prawnego, którego celem jest ochrona pracownika (i rodziny będącej na jego utrzymaniu) przed ryzykiem pogorszenia lub utraty zdolności pracowniczej w wyniku określonych zdarzeń (naturalnych lub związanych z wykonywaną pracą)².

Podjęcie tematu wydaje się o tyle interesujące, że umożliwi ustalenie, czy istnieje odrębny system ubezpieczeń społecznych dla rolników, podobnie jak w Polsce. Pytanie jest tym bardziej uzasadnione, że w prawie włoskim działalność rolnicza podlega szczególnemu reżimowi prawnemu, odrębnemu od „handlowego”, właściwego dla działalności handlowej. W dodatku jest szeroko rozumiana, gdyż w myśl art. 2135 wł. k.c. obejmuje również tzw. działalności powiązane skierowane na wykonywanie usług, takich jak sprzedaż bezpośrednio, przetwarzanie produktów i agroturystyka. Podmiot uprawniony do prowadzenia działalności agroturystycznej, jakim jest w rozumieniu wskaza-

¹ Costituzione della Repubblica Italiana del 22 dicembre 1947 r. („Gazzetta Ufficiale” 27 dicembre 1947, nr 298).

² P. Cendon (red.), *Il diritto privato nella giurisprudenza*, t. 1: *Lavoro*, Milano 2009, s. 310.

nego przepisu³ przedsiębiorca rolny, który wykonuje działalność agroturystyczną, nie traci swojego uprzywilejowanego statusu i nadal korzysta ze szczególnego reżimu prawnego. Jedynie w świetle przepisów podatkowych działalność agroturystyczna traktowana jest jako działalność gospodarza, a więc dochód z niej uzyskiwany podlega opodatkowaniu zgodnie z systemem ryczałtowym lub na zasadach ogólnych, a nie na podstawie dochodu katastralnego, mającego zastosowanie do działalności rolniczej i działalności powiązanych.

Dlatego celem rozważań jest odpowiedź na pytanie, czy istnieje odrębność norm prawnych w zakresie zasad ubezpieczenia społecznego podmiotów prowadzących lub angażujących się w działalność rolniczą oraz działalność agroturystyczną od norm dotyczących innych rodzajów działalności gospodarczej. Ustalenie, czy owa odrębność istnieje, ma walor teoretyczny, ukazuje bowiem zasięg autonomii prawa rolnego, czyli czy niezależność norm prawnych regulujących działalność rolniczą sięga również dziedziny ubezpieczeń społecznych. Przybliżenie zagadnienia może stanowić podstawę do badań prawno-porównawczych oraz do sformułowania wniosków w odniesieniu do polskiej regulacji. Drugorzędny jest zaś walor praktyczny, który mógłby mieć znaczenie raczej dla włoskiego czytelnika, zainteresowanego prowadzeniem działalności agroturystycznej i poznaniem związanych z tym zasad w zakresie ubezpieczeń społecznych. Dotąd w polskiej literaturze prawnorolnej nie było całościowych opracowań poświęconych ubezpieczeniu społecznemu rolników w prawie włoskim.

Realizacja określonego powyżej celu wymaga analizy przepisów w zakresie ubezpieczeń społecznych skierowanych do podmiotów prowadzących działalność rolniczą, w tym agroturystyczną, pod kątem ustalenia wymagań, jakie muszą spełniać te podmioty i działalność przez nie prowadzona, a także sposobu naliczania składek i ich wysokości w porównaniu ze składkami obowiązującymi przedsiębiorców handlowych. Rozważania dotyczą ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego, tj. ubezpieczenia emerytalno-rentowego oraz chorobowego. Przepisy dotyczące ubezpieczenia wypadkowego i z tytułu chorób zawodowych wymagają oddzielnego opracowania.

Z uwagi na specyfikę regulacji w omawianym zakresie, która wynika z faktu, że kształtowała się ona na przestrzeni kilkudziesięciu lat, gdy uchwa-

³ Zob. również art. 2 legge 20 febbraio 2006, nr 96 „Disciplina dell’agriturismo” („Gazzetta Ufficiale” 16 marzo 2006, nr 63 (ustawa o agroturystyce) oraz A. Kapała, *Agroturystyka jako rodzaj działalności rolniczej w prawie włoskim*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2007, nr 2, s. 203-218; eadem, *Prawne pojęcie agroturystyki*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1, s. 99-116.

lano nowe przepisy, a jednocześnie w mocy pozostawały wcześniejsze akty prawne, dla uzyskania jej pełnego obrazu konieczne jest przedstawienie jej ewolucji.

2. Przepisy w zakresie zabezpieczenia społecznego są częścią „legislacji socjalnej”, której powstanie związane było z rewolucją industrialną, charakteryzującą się dużym zaangażowaniem pracy ludzkiej. Wówczas zostały wprowadzone normy o charakterze prywatnoprawnym, regulujące stosunek pracy, oraz publicznoprawnym, dotyczące ochrony pracowników przed praktykami dyskryminacyjnymi ze strony pracodawcy, konstytuujące prawo pracy. Stopniowo wyodrębniło się również prawo ubezpieczeń społecznych, jako autonomiczna gałąź prawa⁴.

Początkowo, tj. pod koniec XIX w., zakres obowiązkowej ochrony ubezpieczeniowej był bardzo zawężony, obejmował jedynie osoby zatrudnione w sektorze przemysłowym. Pierwszym ważnym aktem prawnym w tej dziedzinie była ustawa z 17 marca 1898 r. nr 80, która wprowadziła obowiązkowe ubezpieczenie przed wypadkami w pracy robotników przemysłowych⁵. W 1917 r. po raz pierwszy zostało wprowadzone obowiązkowe ubezpieczenie przed wypadkami w rolnictwie, obejmujące robotników rolnych.

Utworzenie w okresie faszystowskiego systemu zatrudnienia (tzw. modelu Bismarcka) spowodowało rozszerzenie stosunku ubezpieczeniowego na rodzaje ryzyka, które nie były ściśle związane z wykonywaniem pracy, takie jak niepełnosprawność, choroby, śmierć. Dekret z 1935 r. nr 1827⁶ (obowiązujący do dzisiaj) wprowadził obowiązkowe ubezpieczenie emerytalno-rentowe dla osób między 15 a 65 rokiem życia, świadczących pracę wynagradzaną przez inne osoby. Poza zakresem obowiązkowego ubezpieczenia pozostawali zatem pracodawcy. Pracownicy rolni zaś nie podlegali ubezpieczeniu z tytułu przymusowego bezrobocia. W drodze dekretu został ustanowiony Państwowy Instytut Ubezpieczeń Społecznych (Istituto nazionale della previdenza sociale – INPS), którego zadaniem jest zarządzanie obowiązkowymi ubezpieczeniami z tytułu niepełnosprawności, starości i przymusowego bezrobocia. Istotne znaczenie dla procesu kształtowania legislacji ubezpieczeniowej miała Konstytucja uchwalona w 1948 r., która potwierdziła kon-

⁴ M. Cinelli, *Diritto della previdenza sociale*, Torino 2015, s. 28.

⁵ Legge 17 marzo 1898 nr 80 per gli infortuni degli operai sul lavoro („Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia”).

⁶ Regio decreto-legge 4 ottobre 1935, nr 1827 Perfezionamento e coordinamento legislativo della previdenza sociale („Gazzetta Ufficiale” 26 ottobre 1935, nr 251, Supplemento Ordinario nr 251).

cepcję państwa socjalnego i solidarności społecznej, „konstytucjonalizując” dziedzinę ubezpieczeń społecznych.

Dekret legislacyjny z 1946 r. nr 212 wprowadził ubezpieczenie chorobowe dla pracowników rolnych⁷, a następnie ustawa 1136/19548 rozszerzyła ubezpieczenie chorobowe także na rolników, będących niezależnymi pracownikami lub potencjalnymi pracodawcami, czyli na bezpośrednich producentów rolnych, połowników⁹ i osadników, którzy w ten sposób zostali prawnie wyodrębnieni jako kategoria podmiotów, objęta obowiązkowym ubezpieczeniem. Kolejna ustawa 1047/57¹⁰, nadal obowiązująca, rozszerzyła na powyższe podmioty również ubezpieczenie społeczne z tytułu niepełnosprawności i starości (emerytalno-rentowe), początkowo przewidziane ustawą z 1935 r. tylko dla zatrudnionych pracowników. Przepisy powyższych ustaw definiują producentów rolnych, połowników i osadników jako tych, którzy „regularnie i bezpośrednio wykonują manualną pracę w zakresie uprawy ziemi lub hodowli i chowu zwierząt”¹¹. Członkowie ich rodzin, angażujący się w powyższe działalności na tych samych gruntach, również zostali objęci ochroną ubezpieczeniową. Ustawa 1047/57 ustanowiła w ramach INPS odrębny, niezależny dział „rolny” przeznaczony dla bezpośrednich producentów rolnych, osadników i połowników, zajmujący się gromadzeniem składek na ubezpieczenie społeczne oraz dystrybucją świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

⁷ Decreto legislativo Luogotenenziale 9 aprile 1946, n. 212 Modificazioni delle vigenti disposizioni sulla assicurazione di malattia per i lavoratori in agricoltura („Gazzetta Ufficiale” nr 100, 3004/1946, Supplemento).

⁸ Legge Ordinaria 22 novembre 1954 nr 1136 Estensione dell’assistenza malattia ai coltivatori diretti. („Gazzetta Ufficiale” 13 dicembre 1954).

⁹ Pojęcie połownika (*mezzadro* z jęz. późnołacińskiego oznacza tego, który dzieli na pół) zostało wprowadzone przez kodeks cywilny z 16 marca 1942 r. (Regio decreto 16 marzo 1942, nr 262 Approvazione del testo del Codice civile, „Gazzetta Ufficiale” 4 aprile 1942, nr 79). Połownictwo i podobne umowy uregulowane są w art. 2141 wł. k.c. i n. Połownictwo oznacza umowę korzystania z gruntu, na podstawie której właściciel gruntów i rolnik dzieli się po połowie produktami i zyskami z gospodarstwa rolnego. Zarządzanie gospodarstwem należy do właściciela. W umowie połownik reprezentuje także swoją rodzinę. Zgodnie z powyższym artykułem „przekazujący i połownik wspólnie prowadzą gospodarstwo i prowadzą działalności powiązane w celu podziału po połowie produktów i zysków. Skuteczna jest także umowa, na podstawie której takie produkty podlegają podziałowi w innych proporcjach”. Rodzajem połownictwa jest osadnictwo. Rolnik będący osadnikiem zaciąga zobowiązania tylko w swoim imieniu, a nie swojej rodziny. Legge 15 settembre 1964, n. 756 zakazuje jednak od 1974 r. zawierania nowych umów połownictwa, osadnictwa i podobnych, a z kolei legge 3 maggio 1982, n. 203 przewidziała przekształcenie umów już zawartych w umowy dzierżawy na wniosek jednej ze stron.

¹⁰ Legge 26 ottobre 1957, nr 1047 Estensione dell’assicurazione per invalidità e vecchiaia ai coltivatori diretti, mezzadri e coloni („Gazzetta Ufficiale” 11 novembre 1957, nr 278).

¹¹ Art. 1 i 2 legge 1047/1957 i art. 1 legge 1136/1954.

Od wejścia w życie obowiązującej ustawy 9/1963¹² wymóg regularności w bezpośredniej i manualnej uprawie gruntów lub hodowli i chowu zwierząt uważa się za spełniony w przypadku angażowania się w te typy działalności w sposób wyłączny lub przeważający. „Przeważającą działalnością” jest taka, której poświęca się bezpośredni producent lub dzierżawca lub osadnik przez większą część roku i która stanowi dla niego główne źródło dochodu. Ustawa z 1963 r. dodatkowo zastrzegła, że wyłączone są z ubezpieczenia powyższe podmioty, jeżeli czas pracy, który poświęcają na uprawę gruntów, nie przekracza 104 dni w roku. Rodzina bezpośredniego producenta rolnego, połownika lub osadnika, do której zaliczają się krewni i powinowaci do czwartego stopnia, również podlega ubezpieczeniu, pod warunkiem że jej zdolność pracownicza pokrywa co najmniej $\frac{1}{3}$ zapotrzebowania na pracę w danym gospodarstwie.

Należy wskazać kilka różnic między omawianymi podmiotami. Bezpośredni producent rolny może być m.in. właścicielem, dzierżawcą, użytkownikiem gruntów rolnych. Połownicy to ci, którzy samodzielnie lub jako głowa rodziny są stroną umowy z właścicielem gruntów (przedsiębiorcą rolnym) i wnoszą do przedsiębiorstwa rolnego przede wszystkim pracę osobistą i członków rodziny. Rodzina, która wnosi świadczenie pracy w gospodarstwie i bierze udział w podziale produktów (pożytków naturalnych), musi stale rezydować na gruntach gospodarstwa. Osadnicy zaś różnią się od połowników tym, że nie muszą stale mieszkać na terenie gospodarstwa, a ich wkład pracy jest częściowy.

Omówienie definicji tych podmiotów dla celów ubezpieczenia społecznego pozwala usystematyzować kryteria podmiotowe i wskazać ewolucję przepisów w tym zakresie. Pozwala także zauważyć, że włoski ustawodawca przewidział wiele kryteriów, zawężających krąg podmiotów objętych ubezpieczeniem społecznym w sektorze rolnictwa. Z uwagi na temat niniejszych rozważań należy zauważyć, że połownicy i osadnicy, ponieważ nie są przedsiębiorcami, nie mogą prowadzić działalności agroturystycznej. Natomiast bezpośredni producent rolny określony jest we włoskim kodeksie cywilnym w art. 2083 jako „mały przedsiębiorca” i jako taki jest uprawniony do prowadzenia działalności agroturystycznej¹³.

¹² Legge 9 gennaio 1963 nr 9, Elevazione dei trattamenti minimi di pensione e riordinamento delle norme in materia di previdenza dei coltivatori diretti e dei coltoci e mezzadri („Gazzetta Ufficiale” 31 gennaio 1963, nr 28).

¹³ Szerzej na temat podmiotów uprawnionych do prowadzenia działalności agroturystycznej w prawie włoskim zob. A. Kapala, *Agroturystyka...*, passim; eadem, *Prawne pojęcie...*, passim.

Można zauważyć, że inaczej niż w prawie polskim objęcie ubezpieczeniem bezpośredniego producenta rolnego nie jest uwarunkowane wyłączeniem posiadaniem określonej powierzchni gruntów rolnych. Głównym kryterium jest wykonywanie działalności rolniczej, osobiste, bezpośrednio, wyłączone lub przeważające, które musi angażować producenta przez min. 104 dni w roku. Jeżeli bezpośredni producent rolny jest posiadaczem gruntów rolnych o powierzchni wymagającej mniej niż 104 dni pracy w roku, nie może podlegać ubezpieczeniu jako producent rolny. Może jednak uzupełnić brakujące składki dobrowolnymi wpłatami, jeżeli w ciągu roku dodatkowo wykonuje pracę rolniczą jako pracownik zatrudniony na czas określony przez mniej niż 51 dni. Spełnienie kwalifikacji bezpośredniego producenta dla celów ubezpieczenia społecznego weryfikowane jest przez INPS na podstawie oświadczenia producenta (oraz możliwej kontroli), w którym deklaruje powierzchnię posiadanych gruntów rolnych, jako właściciel lub posiadacz zależny, rodzaj działalności rolniczej, którą prowadzi na tych gruntach, liczbę i wiek członków rodziny angażujących się w powyższe działalności.

3. Oprócz omówionych kategorii, włoski kodeks cywilny definiuje w art. 2135 pojęcie przedsiębiorcy rolnego. Tacy przedsiębiorcy rolni, którzy nie byli bezpośrednimi producentami, długo nie podlegali ochronie ubezpieczeniowej. Dopiero ustawa nr 23/1990 rozszerzyła na nich wszystkie przepisy dotyczące ubezpieczenia emerytalno-rentowego przewidziane dla bezpośrednich producentów rolnych, osadników i połowników, wprowadzone ustawą 1047/1957 wraz z późniejszymi zmianami¹⁴. Ta zmiana uczyniła zadość postanowieniom Konstytucji Włoskiej z 22 grudnia 1947 r., która stanowi w art. 35, że „Republika chroni pracę we wszystkich jej formach i zastosowaniach”. W ten sposób nie tylko sam przedsiębiorca rolny, ale także jego pracownicy i członkowie rodziny są chronieni w razie zagrożeń wynikających z utraty pracy lub utraty zdolności do pracy z powodu określonych zdarzeń (naturalnych lub związanych z wykonywaną pracą). Ustawa 233/90 wprowadziła także podział na 4 grupy dochodowe, o czym będzie mowa w dalszej części rozważań.

Od wejścia w życie dekretu 99/2004 przedsiębiorca rolny dla celów ubezpieczenia społecznego musi spełniać przesłanki zawodowego przedsiębiorcy rolnego. Zgodnie z art. 1 jest to podmiot, który posiada wiedzę i kom-

¹⁴ Legge 2 agosto 1990, nr 233, Riforma di trattamenti pensionistici dei lavoratori autonomi („Gazzetta Ufficiale” 13 agosto 1990, nr 188).

petencje zawodowe¹⁵, przeznacza na działalność rolniczą przedsiębiorstwa rolnego, bezpośrednio lub jako członek, przynajmniej 50% własnego całkowitego czasu pracy i uzyskuje z tej działalności przynajmniej 50% własnego całkowitego dochodu z pracy (dla gospodarstw rolnych położonych na obszarach o niekorzystnych warunkach zagospodarowania w rozumieniu art. 17 rozporządzenia WE nr 1257/99¹⁶ powyższe parametry wynoszą odpowiednio po 25%). Dla celów ubezpieczenia społecznego zgłoszeni są tylko posiadacze gospodarstw, a nie członkowie rodziny, którzy ewentualnie współpracują przy kierowaniu tym gospodarstwem. Przedsiębiorcy, którzy samodzielnie i zawodowo wykonują działalność prowadzenia gospodarstwa rolnego, podlegają ubezpieczeniu społecznemu dla rolnictwa i w tym zakresie korzystają z tych samych ułatwień przewidzianych dla bezpośrednich producentów rolnych (art. 1 ust. 4 d.lgs 99/2004). Ponadto zawodowemu przedsiębiorcy rolnemu, który wpisany jest do działu ubezpieczeń społecznych dla rolnictwa, przyznano ułatwienia podatkowe w zakresie podatków pośrednich, a także kredytowe, określone przez obowiązujące przepisy na rzecz osób fizycznych posiadających status bezpośredniego producenta rolnego¹⁷.

Ocena spełnienia wskazanych wymagań należy do regionów, z zastrzeżeniem możliwości ich weryfikacji przez INPS¹⁸. Przepisy krajowe nie wyjaśniają sposobu ustalania wielkości dochodu i wymiaru czasu pracy, określając jedynie, że nie wliczają się do niego emerytury wszelkiego rodzaju lub ich ekwiwalenty, świadczenia i płatności otrzymane za pełnienie funkcji publicznych. Każdy region ustala własne zasady w tym zakresie. W praktyce przedsiębiorca składa wniosek do sekcji rolnictwa w regionie, w którym znajduje się gospodarstwo, o uznanie kwalifikacji zawodowego przedsiębiorcy rolnego, deklarując, że poświęca na działalność rolniczą 50% całkowitego czasu pracy, i podając liczbę hektarów, rodzaj uprawy lub hodowli, która jest na nich prowadzona, w tym liczbę pogłównia. Jeżeli przedsiębiorca już prowadzi

¹⁵ W zakresie kompetencji zawodowych przepis odsyła do art. 5 rozporządzenia nr 1257/99.

¹⁶ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1257/99 z 17 maja 1999 r. w sprawie wsparcia rozwoju wsi przez Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EAGGF), zmieniające i uchylające niektóre rozporządzenia (Dz. Urz. UE L 153 z 30 kwietnia 2004 r.). Choć rozporządzenie już nie obowiązuje, w prawie włoskim pozostały w mocy przepisy wydane na jego podstawie i do niego odsyłające, czyli dekret legislacyjny 99/2004.

¹⁷ Tak stanowi art. 1 ust. 5 bis d.lgs. 99/2004.

¹⁸ Przedsiębiorca składa wniosek o wpis do INPS, do oddziału INPS, na obszarze którego są położone grunty gospodarstwa lub ich przeważająca część, w ciągu 90 dni od rozpoczęcia działalności, załączając poświadczenie wydane przez Region o spełnieniu wymagań zawodowego przedsiębiorcy rolnego.

działalność, powinien udokumentować dochód uzyskany z działalności rolniczej na podstawie faktur VAT lub wysokości opłaconego regionalnego podatku od działalności produkcyjnej¹⁹.

W odniesieniu do wymogu poświęcania większości czasu pracy na działalność rolniczą, należy wyjaśnić jej definicję. Włoskie prawo przez działalność rolniczą rozumie działalność określoną w art. 2135 wł. k.c., czyli uprawę gruntu, leśnictwo, hodowlę zwierząt i działalności powiązane. Pierwsze trzy działalności, które można określić jako rolne „z natury”, muszą być ukierunkowane na pielęgnację i rozwój cyklu biologicznego lub koniecznego etapu w tym cyklu o charakterze roślinnym lub zwierzęcym, przy wykorzystaniu lub możliwości wykorzystania gruntu, lasu, wód słodkich, słonych lub morskich. Zatem zawodowy przedsiębiorca rolny musi poświęcać na co najmniej jedną z wymienionych w art. 2135 wł. k.c. działalności rolniczych, w tym powiązanych²⁰, min. 50% czasu i uzyskiwać z nich min. 50% dochodu, przy czym praca zawodowego przedsiębiorcy rolnego ma w zasadzie charakter zarządczy i nie wymaga manualnej pracy rolniczej. Spełnienie wymogu czasu pracy jest weryfikowane przez porównanie czasu, jaki przedsiębiorcy rolny poświęca działalności rolniczej (oraz powiązanej), z czasem, jaki ten sam przedsiębiorca poświęca jakimkolwiek działaniom pozarolniczym. W praktyce ustalenie liczby dni przeznaczanej na działalność rolniczą dokonywane jest na podstawie tabel określających dni pracy na hektar lub pogłowie bydła w zależności od rodzaju uprawy lub gatunku hodowanych zwierząt, a czas pracy przeznaczany na różnego rodzaju pozarolniczą działalność określa w deklaracji sam przedsiębiorca²¹.

¹⁹ Szerzej na temat podatków w działalności rolniczej i agroturystycznej we Włoszech, zob. A. Kapala, *Prawnopodatkowe aspekty agroturystyki*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2010, nr 1, s. 73-96.

²⁰ „Przez działalności powiązane rozumie się wszelką działalność wykonywaną przez tego samego przedsiębiorcę rolnego, polegającą na obróbce, przechowaniu, przetwarzaniu, komercjalizacji i wzbogacaniu wartości produktów otrzymanych w przeważającym stopniu z uprawy gruntów lub lasu lub z hodowli zwierząt, a także wszelkie rodzaje działalności ukierunkowane na dostarczanie dóbr i usług wykonywanych w przeważającym stopniu za pomocą wyposażenia lub środków gospodarstwa normalnie stosowanych w prowadzonej działalności rolniczej, w tym działalność dowartościowania terytorium oraz obszarów wiejskich i leśnych lub przyjmowanie i gościnność w rozumieniu przepisów prawa”.

²¹ Np. w gminie Lauriano obowiązuje tabela dni pracy na hektar lub liczbę pogłowia, zgodnie z którą liczba dni dla małych i średnich gospodarstw o małym lub średnim stopniu zmechanizowania, lub z tradycyjną metodą hodowli, wynosi: na uprawę pszenicy i innych zbóż 10 dni/ha, ziemniaków 40 dni/ha, truskawek 300 dni/ha, małych owoców 150/ha, na rolnictwo ekologiczne dolicza się 30% do danej liczby dni, na leśnictwo – 2 dni/ha, odlogowanie – 1 dzień /ha, pastwiska – 1 dzień/ha hodowlę krów – 5 dni/szt., owiec – 5/szt., drobiu – 5/100 szt., świń –

Działalnością powiazaną, którą może zajmować się zawodowy przedsiębiorca rolny dla spełnienia powyższych wymogów, może być również agroturystyka. Zgodnie z kryteriami określonymi w art. 2135 wł. k.c. powinna być wykonywana w przeważającym stopniu za pomocą wyposażenia i zasobów gospodarstwa normalnie wykorzystywanych w prowadzonej działalności rolniczej. Zasoby powinny być rozumiane w szerokim znaczeniu, tzn. obejmować nie tylko wyposażenie, maszyny, strukturę gospodarstwa, lecz także siłę roboczą normalnie zaangażowaną w gospodarstwie do wykonywania podstawowej działalności rolniczej. Takie wyjaśnienie dostarcza okólnik (*circolare*) INPS nr 126 z 16 grudnia 2009 r., który precyzuje również koncepcję normalności i przewagi²².

Normalność powinna być weryfikowana pod dwoma względami: zgodności, tj. adekwatności funkcjonalnej wyposażenia i zasobów do rodzaju wykonywanej działalności, oraz regularności, czyli stabilnego i systematycznego wykorzystania zasobów w działalności rolniczej wykonywanej w latach rolnych cechujących się normalnymi warunkami środowiskowymi. Na przykład INPS uznał w okólniku z 1 grudnia 2003 r. nr 186, że młockarnia nie jest zgodna funkcjonalnie dla gospodarstwa sadowniczego. Warunek przewagi powinien być natomiast rozumiany w sensie przewagi czasu poświęcanego na działalność rolniczą „z natury” w stosunku do czasu przeznaczanego na działalność powiazaną, skierowane na dostarczanie usług osobom trzecim, w tym agroturystykę.

Z dotychczasowej analizy wynika, że jeżeli przedsiębiorca rolny, zdefiniowany w art. 2135 wł. k.c., prowadzi działalność powiazaną (np. agroturystyczną) podlega ubezpieczeniu społecznemu dla rolnictwa, pod warunkiem że ma status zawodowego przedsiębiorcy rolnego w rozumieniu art. 1 wspomnianego dekretu 99/2004 lub status bezpośredniego producenta rolnego w rozumieniu ustawy 9/1963 z późniejszymi zmianami.

Prawo do emerytury uzyskują powyższe podmioty (a także zatrudnieni pracownicy), zgodnie z nowymi zasadami ogólnymi wprowadzonymi reformą z 2011 r.²³, po osiągnięciu w 2016 r. wieku 66 lat i 7 miesięcy dla pracowników niezależnych i 66 lat i 1 miesiąca dla pracowników niezależnych, a także 65 lat i 7 miesięcy dla pracowników zatrudnionych w sektorze prywatnym i 66 lat

15 dni/10 szt., za przetwarzanie produktów zwierzęcych dolicza się 10% do całkowitej liczby dni. Zob. www.comune.lauriano.to.it.

²² Zob. *Circolare* INPS 16 dicembre 2009, nr 126 na: www.inps.it.

²³ Zob. art. 24 decreto-legge 6 dicembre 2011, n. 201, *Disposizioni urgenti per la crescita, l'equità e il consolidamento dei conti pubblici* („Gazzetta Ufficiale” 6 dicembre 2011, nr 284, Supplemento Ordinario nr 251).

i 7 miesięcy dla pracowników zatrudnionych w sektorze prywatnym (jeśli mają min. 20 lat okresu składowego). Każdego roku wymagany wiek emerytalny wzrasta i od 2021 r. nie może być niższy niż 67 lat zarówno dla kobiet, jak i mężczyzn. Istnieje możliwość uzyskania wcześniejszej emerytury bez względu na osiągnięty wiek, pod warunkiem posiadania 42 lat i 6 miesięcy stażu składowego dla mężczyzn i 41 i 6 miesięcy dla kobiet.

4. Omówione dotąd dwie kategorie rolników niezależnych, podlegających ubezpieczeniu społecznemu dla rolnictwa, tj. bezpośredni producent rolny oraz zawodowy przedsiębiorca rolny, nie są jedynymi uprawnionymi do prowadzenia działalności agroturystycznej. Zgodnie z art. 2 ustawy 96/2006 o agroturystyce działalność agroturystyczna może być prowadzona przez przedsiębiorców rolnych zdefiniowanych w art. 2135 wł. k.c., także w formie spółki kapitałowej lub osobowej lub zrzeszonych ze sobą. A zatem mogą to być przedsiębiorcy rolni prowadzący działalność rolniczą w jakiegokolwiek formie prawnej, nie tylko jako indywidualni przedsiębiorcy, lecz także jako spółdzielnie, konsorcja, stowarzyszenia, fundacje i przedsiębiorstwa rodzinne. Jednakże aby podlegać ubezpieczeniu społecznemu właściwemu dla rolnictwa, muszą spełniać kwalifikacje zawodowego przedsiębiorcy rolnego lub bezpośredniego producenta rolnego. Przepisy (art. 1 ust. 3 d.lgs. 99/2004) przyznają kwalifikację zawodowego przedsiębiorcy rolnego spółkom osobowym, kapitałowym i spółdzielniom, także działającym jako konsorcja, jeżeli ich statut przewiduje jako przedmiot działalności wyłączne wykonywanie działalności rolniczej w rozumieniu art. 2135 wł. k.c. i pod warunkiem spełnienia następujących wymogów:

a) w przypadku spółek osobowych – jeżeli co najmniej jeden członek został zakwalifikowany jako zawodowy przedsiębiorca rolny (dla spółek komandytowych kwalifikacja odnosi się do komplementariusza);

b) w przypadku spółek kapitałowych lub spółdzielni²⁴ – gdy przynajmniej jeden członek zarządu (w przypadku spółdzielni będący również członkiem spółdzielni) ma kwalifikację zawodowego przedsiębiorcy rolnego.

Ustawodawca włączył zatem do ubezpieczenia społecznego dla rolnictwa także osobowe spółki rolne, spółki kapitałowe i spółdzielnie rolnicze. Zasiłki i dochody uzyskane przez członka (lub członka zarządu) z działalności wyko-

²⁴ W przypadku spółdzielni zgodnie z wcześniejszym brzmieniem art. 1 ust. 3 lit. b d.lgs. 99/2004 co najmniej jedna piąta członków musiała mieć kwalifikację zawodowego przedsiębiorcy rolnego. Obecnie obowiązujący akt prawny, d.lgs. 27 maggio 2005, nr 101, uznaje kwalifikację spółdzielni, które prowadzą działalność wyłącznie rolniczą i w których co najmniej jeden członek zarządu posiada kwalifikację zawodowego przedsiębiorcy rolnego.

nywanej w osobowych spółkach rolniczych, spółdzielniach, i spółkach kapitałowych, w tym tworzących konsorcja, są traktowane jak dochody z pracy rolniczej do celów obliczenia dochodu zawodowego przedsiębiorcy rolnego²⁵. Zawodowy przedsiębiorca rolny jako osoba fizyczna (lub będący członkiem spółki osobowej lub spółdzielni, lub w zarządzie spółki kapitałowej) wpisuje się do działu zabezpieczenia społecznego i świadczeń z tytułu starości i niepełnosprawności odpowiedniego dla rolnictwa w systemie powszechnych obowiązkowych ubezpieczeń społecznych²⁶.

Należy jeszcze dodać, że rolnym spółkom osobowym, których przedmiotem jest wyłączne prowadzenie działalności rolniczej z art. 2135 wł. k.c. i w których co najmniej połowa członków ma kwalifikacje bezpośredniego producenta rolnego, są przyznane ułatwienia w zakresie ubezpieczenia społecznego określone na rzecz osób fizycznych mających status bezpośredniego producenta rolnego (art. 2 ust. 3 dekretu 99/2004). Ponadto powyższe spółki (także wtedy, gdy mają status zawodowego przedsiębiorcy rolnego lub mają co najmniej jednego członka będącego bezpośrednim producentem rolnym), a także spółki kapitałowe i spółdzielnie, w których co najmniej jeden członek zarządu jest bezpośrednim producentem rolnym, wpisane do odpowiedniego działu ubezpieczenia społecznego i świadczeń dla rolnictwa, korzystają z ułatwień podatkowych w zakresie podatków pośrednich oraz kredytowych określonych przez obowiązujące przepisy na rzecz osób fizycznych mających status bezpośredniego producenta rolnego.

Przepisy regulujące działalność agroturystyczną (art. 3 ust. 2 dekretu 228/2001²⁷ oraz art. 2 ust. 2 ustawy 96/2006) stanowią, że mogą być zaangażowani do pracy w działalności agroturystycznej i są uważani za pracowników rolnych, w rozumieniu obowiązujących przepisów w zakresie ubezpieczeń społecznych, ubezpieczeń i podatków, członkowie rodziny, o których mowa w artykule 230-bis k.c., pracownicy zatrudnieni na czas nieokreślony, określony i w niepełnym wymiarze²⁸. Właściciel przedsiębiorstwa ma obowiązek ubezpieczyć pracowników i członków rodziny, którzy uczestniczą w pracy. Należy dodać, że świadczenia wykonywane przez krewnych i powinowatych do trzeciego stopnia w sposób okazjonalny i na krótki okres, jako pomoc, wzajemna pomoc, zobowiązanie moralne, bez zapłaty wynagrodzenia

²⁵ Art. 1 ust. 5 d.lgs. 99/2004.

²⁶ Art. 5 bis d.lgs. 99/2004.

²⁷ D.lgs. 18 maggio 2001, nr 228 Orientamento e modernizzazione del settore agricolo („Gazzetta Ufficiale” 15 giugno 2001, nr 137, Supplemento Ordinario nr 149).

²⁸ Korzystanie z usług osób trzecich, jest możliwe wyłącznie do wykonania działalności i usług uzupełniających (art. 2 ust. 2 l. 96/2006).

a jedynie w zamian za pokrycie kosztów utrzymania i wykonywania pracy, nie stanowią stosunku pracy na własny rachunek lub na podstawie zatrudnienia w rozumieniu art. 74 d.lgs. 276/03²⁹. Wówczas nie powstaje obowiązek ubezpieczeniowy ani zgłoszenia do INPS.

5. Włoski system ubezpieczeń społecznych jest finansowany zarówno przez płatności składek przez pracodawców i pracowników, a także w postaci ogólnego opodatkowania. Składki na ubezpieczenie społeczne oraz koszty socjalne są zróżnicowane w zależności od kategorii pracowników. Głównymi kategoriami pracowników są pracownicy zatrudnieni, pracownicy pracujący na własny rachunek (samozatrudnieni) oraz wolne zawody. Do drugiej spośród wymienionych kategorii należą bezpośredni producenci rolni, połownicy, osadnicy i przedsiębiorcy rolni.

W sektorze rolnictwa składki na ubezpieczenie społeczne emerytalno-rentowe i z tytułu inwalidztwa ustalane są według jednolitej procedury. Dla pracowników samozatrudnionych, czyli zawodowych przedsiębiorców rolnych i bezpośrednich producentów rolnych, składki obliczane są na podstawie rocznego zeznania podatkowego. Przewidziano zniżki dla członków rodzin rolników, połowników i drobnych rolników, którzy aktywnie uczestniczą w działalności rolniczej.

Kalkulacja składek emerytalno-rentowych dla bezpośrednich producentów, osadników, połowników i zawodowych przedsiębiorców rolnych opiera się na klasyfikacji gospodarstw w czterech grupach dochodu³⁰, odpowiadającego dochodowi rolnemu uprawianych gruntów, określonego według art. 11-bis dekretu 70/1988³¹. Każde gospodarstwo zawiera się w grupie dochodu odpowiadającego dochodowi rolnemu z uprawy gruntów gospodarstwa lub z hodowli zwierząt.

Należy wyjaśnić, że dochód ustalany jest na podstawie dochodu z nieruchomości (katastralnego) przeznaczonych na działalność rolniczą (uwzględnia klasę i jakość gleb i rodzaj prowadzonej uprawy). Zgodnie z dekretem 917/1986³² dotyczy to wszystkich będących osobami fizycznymi przedsię-

²⁹ Takie stanowisko wyraził INPS w circolare 8 febbraio 2005, nr 22, zob. na: www.inps.it.

³⁰ Zob. Tabelę D, załączoną do ustawy: legge 2 agosto 1990, nr 233 (zmienionej przez d.l. 16 aprile 1997, nr 146 i przeliczonych na euro circolare 23 aprile 2002, nr 83).

³¹ Decreto-legge del 14 marzo 1988 n. 70 – Norme in materia tributaria nonche' per la semplificazione delle procedure di accatastamento degli immobili urbani, „Gazzetta Ufficiale” nr 61 del 14 marzo 1988.

³² Dekret o przyjęciu tekstu jednolitego w sprawie podatku dochodowego: dpr 22 dicembre 1986 nr 917 Testo Unico delle Imposte sui Redditi (TUIR) („Gazzetta Ufficiale” 31 dicembre 1986, nr 302, Supplemento Ordinario, ze zm.).

biorców rolnych, którzy prowadzą uprawę gruntów, hodowlę zwierząt lub leśnictwo w formie indywidualnej lub spółki osobowej. Wyłączone są z tej procedury podmioty, które prowadzą hodowlę zwierząt paszami uzyskanymi z mniej niż z jednej czwartej gruntów lub działalność skierowaną na obróbkę, przetwarzanie i sprzedaż produktów rolnych niewymienionych na liście zawartej w dekrete 78/2004³³, lub hodowlę grzybów i produkcję roślin przy wykorzystaniu stałych lub ruchomych struktur, jeżeli powierzchnia przeznaczona na produkcję dwukrotnie przekracza powierzchnię gruntów, na których prowadzona jest produkcja. We wskazanych przypadkach oraz w odniesieniu do spółek i spółdzielni działalność opodatkowana jest tak jak działalność gospodarza, ryczałtowo, z możliwością wyboru opodatkowania na zasadach ogólnych. Poza tym wyłączeniem regułą jest, jak wspomniano, dochód oparty na wartości katastralnej nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa i przeznaczonych na działalność rolniczą, wpisanej do gminnego rejestru katastralnego. Zarejestrowane wartości katastralne w rejestrach gruntów są często bardzo zaniżone, co prowadzi do preferencyjnego traktowania rolnictwa, jeśli chodzi o opodatkowanie. Warto zauważyć, że działalność rolnicza opodatkowana jest na podstawie dochodu katastralnego bez względu na rzeczywisty osiągnięty dochód lub stratę. Przekłada się to również na wysokość składek na ubezpieczenie.

Podstawa wymiaru składki rocznej ustalana jest przez pomnożenie średniego dochodu (określanego na każdy rok dekretem Ministra Pracy i Ubezpieczeń Społecznych) przez liczbę dni odpowiadającą grupie dochodu³⁴. Następnie do ustalonego w ten sposób średniego dochodu rocznego stosuje się obowiązujące wskaźniki składowe, pomniejszone dla gospodarstw położonych na terenach górskich i o niekorzystnych warunkach zagospodarowania oraz dla osób ubezpieczonych poniżej 21 roku życia³⁵.

³³ D.m. 19 marzo 2004, nr 78, Individuazione dei beni che possono essere oggetto delle attività agricole «connesse», di cui all'art. 32 del testo unico delle imposte sui redditi („Gazzetta Ufficiale” 2 aprile 2004, nr 78). Dekret określa dobra mogące być przedmiotem powiązanych działalności rolniczych, o których mowa w art. 32 TUIR.

³⁴ Taki sposób kalkulacji określa art. 7 legge 233/90. Na rok 2015 średni dochód konwencjonalny został ustalony dekretem (decreto 8 maggio 2015) przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w wysokości 55,05 euro.

³⁵ Stawki mające zastosowanie do powyższego dochodu zostały ponownie określone w decreto legge 201/2011 przekształconego na legge 214/2011, który w art. 24 ust. 23 przewidział, że od 1 stycznia 2012 r., stawki składek na fundusz emerytalny bezpośrednich producentów, połowników, osadników i od 2013 r. również przedsiębiorców rolnych zawodowych wpisanych do odpowiedniej odrębnej sekcji INPS są wskazane w tabeli B i C. Na rok 2015 r. stawki są następujące: 22,8% – dla ogółu przedsiębiorstw; 21,4% – dla przedsiębiorstw położonych na terenach górskich i ONW. Od 2018 r. stawka ma być stała dla sektora rolnego i wynosić 24%.

W ten sposób w 2015 r. roczna kwota składek płaconych przez bezpośrednich producentów rolnych, połowników i osadników dotycząca gospodarstw położonych na normalnych terenach wynosiła: w 1 grupie dochodowej 2836,97 euro, w 2 grupie dochodowej – 3489,64 euro, w 3 grupie dochodowej – 4142,31 euro, w 4 grupie dochodowej – 4794,99 euro. Dla zawodowych przedsiębiorców rolnych składki są niższe i wynosiły odpowiednio (w euro): 2068,47; 2721,14; 3373,81; 4026,49. Składki dla osadników i połowników opłacane są w połowie przez nich, a w połowie przez właścicieli gruntów, którzy odpowiadają za ich wpłacanie do INPS. Powiązanie dochodu rolnego z wartością katastralną nieruchomości gospodarstwa, często niedoszacowaną, przekłada się z kolei na zaniżanie składek na ubezpieczenie w porównaniu z tymi określonymi dla innych sektorów produkcyjnych. Przykładowo dla rzemieślników i przedsiębiorców wykonujących działalność handlową dla obliczenia składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu starości i inwalidztwa określony jest minimalny dochód roczny, który na rok 2015 wynosił 15 548,00 euro. Składka na ubezpieczenie dla rzemieślnika wynosi 22,65% dochodu (czyli min. 3512 euro), a dla przedsiębiorcy handlowego 22,74% (czyli min. 3535 euro). Jeżeli dochód przekracza ten minimalny, ale mieści się w kwocie 46 123 euro, stawki pozostają niezmienione, dochód zaś powyżej tej kwoty powoduje podwyższenie obu stawek o 1 punkt procentowy³⁶.

W przypadku pracowników obowiązkowe składki (np. na emeryturę, zasiłki z tytułu bezrobocia lub choroby) obliczane są na podstawie procentu dochodów według wskaźników określonych przez przepisy prawa. Wskaźnik mający zastosowanie zależy od sektora (przemysł, handel, rzemiosło), rodzaju umowy (umowa o pracę, umowa o dzieło, rzemieślnik, przedsiębiorca), kwalifikacji pracownika, liczby pracowników i miejsca prowadzenia działalności. Dla ustalenia podstawy wymiaru składek uwzględniane są zarobki, które pracownik otrzymuje od pracodawcy, w gotówce lub w naturze, przed potrąceniem, z wyjątkiem zwolnień przewidzianych prawem.

Składki pracowników rolnych zarówno zatrudnionych na czas nieokreślony, jak i określony zostały ujednoczone. Dodatkowo od 1 stycznia 2006 r. nie są one powiązane ze średnim dochodem, ale z dziennym wynagrodzeniem faktycznie wypłaconym pracownikowi stosownie do kwalifikacji i do zadań wykonywanych i określonych w kontrakcie zbiorowym prowincji. Dlatego pracodawca zatrudniający pracowników musi dostarczać raport kwartalny do INPS dla celów wpłaty obowiązkowych składek rolnych wymaganych dla pracowników najemnych, podając liczbę dni wynagradzanych i faktycznie

³⁶ Zob. szerzej circolare INPS 04 febbraio 2015, nr 26, www.inps.it.

przepracowanych przez pracowników zatrudnionych na czas określony lub na kontraktach szkoleniowych oraz wynagrodzenia brutto wypłacane pracownikom stałym i pracownikom zatrudnionym na czas nieokreślony. W 2016 r. stawka na ubezpieczenie społeczne wnosi 28,54%, z czego pracownik pokrywa 8,84%³⁷.

6. Przeprowadzona analiza pozwala zauważyć, że w prawie włoskim nie ma odrębnego systemu ubezpieczeń społecznych dla rolników. Są oni objęci obowiązkowym powszechnym systemem ubezpieczeń społecznych, zarządzanym przez Państwowy Instytut Ubezpieczeń Społecznych (INPS), któremu podlegają pracownicy sektora publicznego i prywatnego, osoby prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek, w tym handlowcy, rzemieślnicy, właściciele sklepów oraz pracownicy samozatrudnieni. W ramach INPS wyodrębniony został jednak oddzielny, niezależny dział „rolny” zarządzania ubezpieczeniem społecznym dla rolników niezależnych (samozatrudnionych), czyli bezpośrednich producentów rolnych i przedsiębiorców rolnych.

Początkowo rolnicy, a ściślej: robotnicy rolni, byli adresatami przepisów wprowadzanych dla robotników przemysłowych (dekret nr 1827/1935). Kolejne przepisy stopniowo rozszerzały zakres ubezpieczenia oraz krąg podmiotów uprawnionych i obejmowały już nie tylko rolników świadczących prace na rzecz innych, lecz także potencjalnych pracodawców, czyli bezpośrednich producentów rolnych, a później również przedsiębiorców rolnych. Kilka aktów prawnych zaadresowanych jest wyłącznie do rolników: ustawa 1136/1954 rozszerzająca ubezpieczenie zdrowotne na bezpośrednich producentów rolnych i wprowadzająca oddzielny dział ubezpieczeń społecznych dla rolnictwa; ustawa 1047/57 obejmująca powyższe podmioty ubezpieczeniem emerytalno-rentowym oraz ustawa 9/1963 porządkująca przepisy w zakresie ubezpieczeń społecznych w odniesieniu do bezpośrednich producentów rolnych.

System ubezpieczeń społecznych przewidziany dla pracowników został zatem rozciągnięty na pracodawców pracy rolniczej, mających status bezpośrednich producentów rolnych lub zawodowych przedsiębiorców rolnych (również prowadzących działalność rolniczą w formie zrzeszeniowej). Dlatego, jak podkreśla się w doktrynie, pozycja przedsiębiorcy rolnego jest bardziej uprzywilejowana w stosunku do przedsiębiorcy handlowego. Nie podlega on bowiem tym samym przepisom co przedsiębiorca handlowy, lecz, jak wspomniano, zasadom ochrony ubezpieczeniowej, przewidzianym dla pracowników rolnictwa. Na mocy ustawy 233/1990 zawodowy przedsiębiorca rolny

³⁷ Zob. circolare INPS 29 gennaio 2016, nr 17, www.inps.it.

korzysta z przepisów o ubezpieczeniu emerytalno-rentowym, wprowadzonych przez dekret 1827/1935 dla pracowników i rozciągniętych przez ustawę 1047/1957 na połowników, osadników i bezpośrednich producentów rolnych. Tak więc bezpośredni producent i zawodowy przedsiębiorca rolny – czyli dwaj przedsiębiorcy a przez to możliwi pracodawcy – korzystają z tego samego ubezpieczenia społecznego co pracownicy rolni³⁸. Warte podkreślenia są też istotne różnice dotyczące sposobu naliczania i wysokości składek na ubezpieczenie społeczne dla przedsiębiorców rolnych w stosunku do przedsiębiorców handlowych. Zwłaszcza powiązanie wysokości składki z dochodem katastralnym powodować może jej zaniżanie, a ogólnie mówiąc, jej nieadekwatność do rzeczywistych osiągniętych dochodów.

Odpowiadając na pytanie postawione na wstępie rozważań, należy stwierdzić, że przepisy regulujące ubezpieczenie społeczne rolników nie są zaliczane do prawa rolnego, lecz należą do oddzielnej gałęzi prawa ubezpieczeń społecznych, będącej częścią tzw. legislacji socjalnej, obejmującej także prawo pracy. W doktrynie prawa rolnego nie został sformułowany pogląd o rozszerzaniu granic prawa rolnego w kierunku prawa ubezpieczeń społecznych. Wymowny jest ponadto fakt, że doktryna prawa rolnego nie zajmuje się tymi zagadnieniami. Są one poruszane przez przedstawicieli prawa socjalnego w ramach szerszych opracowań całej regulacji ubezpieczeń społecznych, dlatego ich „agrarna” swoistość nie jest tak rozważana i podkreślana, jak mogłaby być w badaniach prawników agrarystów. Można jednak mówić o rolnej specyfice omawianych przepisów, przejawiającej się w ich skierowaniu wyłącznie do przedsiębiorców rolnych i w ich szczególnym traktowaniu w porównaniu z przedsiębiorcami handlowymi, tzn. objęciu ich zasadami przewidzianymi dla pracowników rolnych, utworzeniu dla nich niezależnego działu „rolnego” w INPS i określeniu odmiennych zasad obliczania składek powiązanych z dochodem katastralnym.

SOCIAL INSURANCE OF FARMERS ENGAGED IN AGRO-TOURISM BUSINESS UNDER ITALIAN LAW

S u m m a r y

The author seeks to answer the question whether Italian legislation identifies separate regulations of social insurance for entities engaged in agricultural activity or agro-tourism, treating the latter as other forms business activity. These regulations are not researched by

³⁸ A. Germanò, *Manuale di diritto agrario*, Torino 2010, s. 4-5.

Italian agrarian lawyers since they belong to so-called ‘social legislation’. There is no separate social insurance for farmers in Italy. All farmers are subject to the social insurance system under the management of the State Institute of Social Insurance. However, the ‘agrarian’ character of the insurance regulation is nevertheless there as there are provisions that specifically address farmers who are treated differently than other entrepreneurs, and for whom an independent ‘agricultural division’ has been created, and whose insurance premiums are calculated separately, being tied to cadastral income.

L’ASSICURAZIONE SOCIALE DEGLI AGRICOLTORI CHE SVOLGONO ATTIVITÀ DI AGRITURISMO NEL DIRITTO ITALIANO

Riassunto

L’obiettivo delle considerazioni è di rispondere alla domanda se nella legislazione italiana siano presenti norme giuridiche separate volte a disciplinare le regole di assicurazione sociale dei soggetti che svolgono attività agricola o di agriturismo rispetto alle normative previste per altri tipi di attività economica. Le norme che regolano le questioni discusse non sono oggetto di studio per gli agraristi in Italia. Esse appartengono alla c.d. “legislazione sociale” e vengono dibattute dai rappresentanti di questa branca del diritto. Non esiste infatti un sistema separato di assicurazioni sociali degli agricoltori. Essi sono sottoposti a un obbligo assicurativo all’interno del sistema di previdenza sociale, gestito dall’Istituto Nazionale della Previdenza Sociale. Si può tuttavia parlare di una specificità “agraria” delle norme analizzate, la quale si manifesta nel seguente modo: le norme in oggetto sono rivolte esclusivamente agli imprenditori agricoli che a loro volta beneficiano di un trattamento speciale rispetto agli imprenditori del commercio (nel senso che per loro valgono le stesse regole stabilite per i lavoratori agricoli), di un reparto “agricolo” indipendente all’interno dell’INPS e di regole differenti per il calcolo dei contributi, legati alla rendita catastale.